

ZAJIŠŤOVACÍ SMĚNKA A NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK

RADIM CHALUPA

Faculty of Law, Masaryk University, Czech Republic

Abstract in original language

Příspěvek se zabývá problematikou zajišťovací směňky. Zaměřuje se zejména na otázku zneužití zajišťovací směňky a na ochranu, kterou právo a rozhodovací praxe soudů poskytují směnečným dlužníkům. Autor v příspěvku konstatuje nedostatečnou ochranu před uplatněním zajišťovací směňky nepodložené zajištěnou pohledávkou, jíž se směnečným dlužníkům dostává od soudů, a téměř nulovou ochranu zákonnou. V závěru se příspěvek věnuje potřebě zavedení zákonné regulace používání směnek k zajištění pohledávky. Ve finále příspěvku je obsaženo konstatování, že nezařazení problematiky zajištění pohledávky směnkou do úpravy nového občanského zákoníku je nevyužitou příležitostí posunout využívání směnek k zajištění pohledávek do polohy, v níž zneužití zajišťovací směňky nebude běžnou záležitostí a dlužník bude mít k dispozici zákonné nástroje k efektivní obraně proti takovému počínání majitele směňky.

Key words in original language

Zajišťovací směňka, zneužití zajišťovací směňky, směnečný dlužník, směnečný věřitel, ochrana směnečného dlužníka, akcesorita směňky.

Zajišťovací směňka je právním prostředkem zajištění pohledávky, u něhož existuje poměrně významné riziko jeho zneužití. Výskyt případů zneužití zajišťovací směňky není zdaleka ojedinělý, alarmujícím je pak fakt, že frekvence uplatnění zajišťovací směňky v rozporu s účelem, k němuž byla emitována, významně narůstá. Případy, kdy je v soudním řízení uplatněna zajišťovací směňka, která byla emitována k zajištění pohledávky, jež následně buď nevznikla, nebo byla uspokojena, přičemž dlužníci zavázání z takové směňky s obranou založenou na tvrzení, že pohledávka, k jejímuž zajištění byla v řízení uplatněna směňka emitována, neexistuje, neuspějí, a to i přesto, že obranu uplatňují procesně dostatečně kvalifikovaně, nejsou zdaleka výjimečné. Zneužívání zajišťovací směňky napomáhá její právní režim, který připouští situace, v nichž se směnečný dlužník obranou založenou na tvrzení, že je uplatňována směňka, která není podložena pohledávkou, k jejímuž zajištění byla směňka emitována, není schopen ubránit ani při kvalifikovaném vynaložení veškerého úsilí.

LZE AKCEPTOVAT NEDOSTATEČNOU PRÁVNÍ OCHRANU SMĚNEČNÝCH DLUŽNÍKŮ PŘED ZNEUŽITÍM ZAJIŠŤOVACÍ SMĚNKY?

Na tomto místě se ptám:

Lze tolerovat zneužívání zajišťovací směnkou jaký běžný jev?

Lze považovat právní regulaci využití zajišťovací směnkou, která není způsobilá poskytnout směnečným dlužníkům ochranu proti zneužití zajišťovací směnkou, za vyhovující?

Lze se spokojit s mnohdy alibistickým konstatováním soudů, že osoby vstupující do směnečných vztahů si měly být vědomy rizik spojených s podpisem směnkou a že strpění zneužití zajišťovací směnkou je nezbytným důsledkem nedostatečné obezřetnosti při poskytnutí zajištění pohledávky směnkou?

Na tomto stejném místě odpovídám:

Nikoli.

Nikoli.

Nikoli.

Zneužívání zajišťovacích směn, které není jen pouhým excesem založeným na chybě směnečného dlužníka, ale které se stává běžnou součástí světa zajištění pohledávek směnkou, je jevem, kterému nelze jen nečinně přihlížet.

Nejprve je třeba analyzovat příčinu stavu a poté hledat cesty k nápravě.

PŘÍČINY NEDOSTATEČNÉ OCHRANY SMĚNEČNÝCH DLUŽNÍKŮ

Důvodů, pro které je příliš riskantní vstupovat do směnečného vztahu na straně dlužníka, je několik. Za nejvýznamnější považuji následující:

1. příliš vysoký akcent na ochranu postavení směnečných věřitelů na úkor směnečných dlužníků
2. nedomyšlený pohled na samostatné postavení směnečných dlužníků
3. nedostatečnost soudní ochrany směnečných dlužníků
4. absence právní úpravy problematiky zajištění pohledávky směnkou

Je těžké přiřadit jednotlivým příčinám současného jen těžko únosného stavu ochrany směnečných dlužníků před zneužitím zajišťovací směnky odpovídající váhu. Pokud by doktrinální a soudních ochrana směnečných dlužníků vytvořila přijatelnější režim uplatnění směnky v situaci, kdy neexistuje pohledávka, k jejímuž zajištění byla směnka emitována, nepředstavovala by absence právní úpravy tak vážný problém, jako je tomu dnes. Stěžejní však je a nepochybně musí být obsah ochrany, ať je vymezen rozhodovací praxí soudů nebo právní regulací. A obsahová podstata režimu uplatnění zajišťovací směnky nepodložené zajištěnou pohledávkou není dobrá. Příliš široký prostor pro zneužívání zajišťovacích směnek otevírá přehnaně vysoký akcent na práva směnečných věřitelů dlužníků na úkor postavení směnečných dlužníků a nedomyšlený pohled na samostatné postavení směnečných dlužníků. Soudní ochrana směnečných dlužníků v obou uvedených směrech není schopna překročit svůj vlastní stín, jedinou cestou ke zlepšení právního režimu uplatňování zajišťovacích směnek je tudíž přijetí odpovídající právní úpravy.

PŘÍLIŠ VYSOKÝ AKCENT NA OCHRANU POSTAVENÍ SMĚNEČNÝCH VĚŘITELŮ NA ÚKOR SMĚNEČNÝCH DLUŽNÍKŮ

Směnečné právo si tradičně zakládá na ochraně snadné obchodovatelnosti směnky. Aby směnka byla snadno obchodovatelná, musí potenciální nabyvatel směnky seznat všechny relevantní informace pro nabytí směnky (nebo alespoň co nejvíce těchto informací) přímo ze směnky. Za tímto účelem směnečné právo chrání poctivé nabyvatele směnky před tím, aby směneční dlužníci měli možnost bránit se proti uplatnění směnky nesměnečnými námitkami, o kterých nabyvatel směnky nevěděl. Tento režim ochrany nového směnečného věřitele musí zůstat zachován, nemá-li se směnečné právo od základu změnit. Mám zato, že není namístě vůbec uvažovat o jakékoli změně směnečného práva, natožpak o změně, která by zasáhla do některého ze základních pilířů směnečněprávní úpravy.

Tím, je dáno, že směnka musí zůstat abstraktním cenným papírem nemůže být akcesorickým zajišťovacím nástrojem, byť absence akcesority zajišťovací směnky jest oním úhelným kamenem, na němž se buduje jakýkoli postup směřující ke zneužití zajišťovací směnky. Je dobré, že se v pohledu na právní režim zajišťovací směnky prosadila alespoň nepravá akcesorita umožňující obranu proti uplatnění zajišťovací směnky založenou na neexistenci zajištěné pohledávky. Uplatnění takové obrany má svoje významné limity.

Limity vedení obrany proti uplatnění zajišťovací směnky v podobě vznášení námítky neexistence zajištěné pohledávky by měly být nastaveny tak, aby směnečného dlužníka při uplatnění uvedené obrany svazovaly jen do té míry, aby byla zajištěna přiměřená ochrana poctivého nabyvatele zajišťovací směnky. To se však neděje. Soudní praxe poskytuje nabyvatelům zajišťovací směnky neodůvodněně mnohem větší ochranu než je třeba, samozřejmě na úkor možnosti vedení řádné obrany směnečnými dlužníky.

NEDOSTATEK AKCESORITY ZAJIŠŤOVACÍ SMĚNKY – VÝCHODISKO PRO ZNEUŽITÍ ZAJIŠŤOVACÍ SMĚNKY

Jedním z významných prostředků ochrany osob poskytuvších zajištění před zneužitím zajišťovacího prostředku, je akcesorita zajišťovacího nástroje, tedy jeho existenční závislost na zajišťované pohledávce. Akcesorita zajišťovacího prostředku se projevuje tak, že pokud neexistuje zajištěná pohledávka, neexistuje ani právní vztah zajišťovací. Akcesoritu lze považovat za jeden z typických rysů právního režimu zajišťovací směnkou, zajišťovací směnce však akcesorita až tak vlastní není.

Typickým rysem směnečných pohledávek je jejich abstraktnost. Abstraktnost pohledávky je třeba vnímat jako nezávislost této pohledávky - nezávislost obsahovou i existenční. Nezávislost směnečné pohledávky označovaná jako její abstraktnost má dvě roviny, a to rovinu nezávislosti na kauze a nezávislosti na okolnostech, které nemají bezprostřední souvislost s předmětnou směnkou.

Jakákoli směnečná pohledávka, tedy i pohledávka vtělená do zajišťovací směnkou je vždy pohledávkou abstraktní. Je-li zajišťovací směnkou nástrojem využitým k zajištění pohledávky, měla by být pohledávka do této směnkou vtělená současně pohledávkou abstraktní i pohledávkou akcesorickou. Akcesorita a abstraktnost pohledávky se vzájemně vylučují. Tento střet je vyřešen ve prospěch abstraktnosti směnečné pohledávky. Pohledávka vtělená do zajišťovací směnkou je totiž vnímána především jako pohledávka směnečná, teprve sekundárně se v jejím právním režimu uplatňuje fakt, že je využita k zajištění. A nelze-li považovat za slučitelnou koexistenci abstraktnosti pohledávky s její akcesoritou, nezbyvá než přijmout závěr, že pohledávka vtělená do zajišťovací směnkou není, přestože zajišťovací směnkou jest nástrojem sloužícím k zajištění pohledávky, akcesorická.

Nedostatek akcesority zajišťovací směnkou je onou rozhodující platformou, na níž se mechanismus zneužití zajišťovací směnkou utváří a realizuje.

Pokud by pohledávka vtělená do zajišťovací směnkou byla akcesorická, měla by neexistence směnkou zajištěné pohledávky za následek zánik pohledávky směnečné. Tím by cesta pro zneužití zajišťovací směnkou zůstala otevřená jen vůči těm osobám podepsaným na zajišťovací směnce, které svoji obranu nezvládnou procesně a nepodají včas kvalifikované námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu. Protože však zajišťovací směnkou akcesorickou není a směnečný dlužník zůstane ze zajišťovací směnkou zavázán i po úhradě zajištěné pohledávky (nebo v případě absence vzniku zajištěné pohledávky – například při neposkytnutí úvaru, pro jehož zajištění byla směnkou emitována), brání směnečnému věřiteli ve vymáhání zajišťovací směnkou, jejíž případné uplatnění je s ohledem na fakt, že zajištěná pohledávka neexistuje, neopodstatněné, buď jen tendence ke korektnímu chování nebo nezalost mezer v ochraně směnečných dlužníků, případně kvalitní ochranná opatření uskutečněná

směnečným dlužníkem při podpisu směnky. Úspěch směnečného věřitele při soudním vymáhání zajišťovací směnky, která není podložena zajištěnou pohledávkou, pak není zdaleka vyloučen.

NEPRAVÁ AKCESORITA ZAJIŠŤOVACÍ SMĚNKY – OBRANNÝ VAL SMĚNEČNÝCH DLUŽNÍKŮ

Pohledávka vtělená do zajišťovací směnky sice není akcesorická, jisté projevy akcesority u této pohledávky však přece jen konstatovat lze. Neexistence pohledávky, k jejímuž zajištění byla zajišťovací směnka emitována, nemá sice za následek neexistenci zajišťovací směnečné pohledávky, dlužníci zavázání ze zajišťovací směnky však proti uplatnění zajišťovací směnky bez kauzálního podložení nejsou zcela bezbranní.

Je-li směnečným dlužníkem v řádné procesní podobě uplatněna obrana založená na tvrzení, že neexistuje pohledávka, k jejímuž zajištění byla uplatněná směnka emitována, může být jeho obrana důvodná. Tato obrana je založena na právní konstrukci, že pokud neexistuje zajištěná pohledávka, nemá uplatnění zajišťovací směnky povahu řádného výkonu práva. Právní režim zajišťovací směnky, v jehož rámci soud shledá důvodnou obranu založenou na tvrzení, že neexistuje směnkou zajištěná pohledávka, se v jevové rovině přibližuje akcesoritě pohledávky a dovolil jsem si jej označit jako nepravou akcesoritu zajišťovací směnky. Tato nepravá akcesorita spočívá v takovém právním vyústění skutkového, že uplatnění zajišťovací směnky v situaci, kdy neexistuje směnkou zajištěná pohledávka, není řádným výkonem práva, přičemž soudy mnohdy takovému nikoli řádnému výkonu práva neposkytnou soudní ochranu.

OMEZENÁ ÚČINNOST RELATIVNÍ OBRANY PROTI UPLATNĚNÍ SMĚNKY

Fakt, že nepravá akcesorita zajišťovací směnky jako jediná právní opora pro obranu směnečného dlužníka spočívající v tvrzení, že uplatněná zajišťovací směnka není podložena pohledávkou zajištěnou, nebrotí proti existenci směnečného závazku směnečných dlužníků, ale že je založena jen na konstrukci nikoli řádného výkonu existujícího práva, zakládá rozporuplný právní stav, v němž je možné obranu úspěšně uplatnit, nicméně nikoli vždy, ale naopak jen při příznivé shodě okolností. Nepravá akcesorita tedy směnečnému dlužníkovi ochranu před zneužitím zajišťovací směnky poskytnout může a nemusí, neboť obrana vyvěrající z východiska, že uplatnění směnečné pohledávky není řádným výkonem směnečného práva, poskytuje směnečným dlužníkům jen obranu v rovině relativní námitky.

Obrana proti soudnímu uplatnění směnky se děje cestou procesních námitek (zpravidla námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu. Námitky směnečných dlužníků (případně i jiných osob podepsaných na směnce) proti uplatnění směnky lze klasifikovat podle různých kritérií. V rámci úvah věnovaných problematice zneužití zajišťovací směnky je relevantní zohlednit klasifikaci námitek na námitky směnečné a nesměnečné, a dále pak na námitky absolutní a relativní.

Směnečné námitky jsou ty námitky, které přímo souvisí se směnkou nebo směnečným vztahem; téměř vždy jsou založeny na formálních nedostatcích směnky nebo na nikoli řádném vyplnění blankosměnky. Nesměnečné námitky jsou naopak námitky, jejichž základ tvoří skutečnost nebo skutečnosti existující mimo směnku a mimo směnečný vztah. Východisko pro obranu spočívající v uplatnění nesměnečných námitek se téměř vždy nachází v nesměnečném vztahu existujícím mezi směnečným věřitelem a jedním nebo několika směnečnými dlužníky; často ve vztahu, jehož zamýšlená existence, vznik výjimečně pak i existence vedla účastníky směnečného vztahu k poskytnutí zajištění s využitím zajišťovací směnky. Naznačené nesměnečné námitky, které vychází z příčinného (kauzálního) vztahu, ať existujícího, zaniklého nebo pouze zamýšleného, jsou označovány jako námitky kauzální. Námitky absolutní jsou, jak vyplývá z jejich označení námitkami uplatnitelnými neomezeně - všemi směnečnými dlužníky vůči jakémukoli majiteli směnky. Relativní námitky jsou uplatnitelné pouze selektivně – jen některými směnečnými dlužníky a vůči omezenému okruhu směnečných věřitelů. Směnečné námitky jsou až na jednu výjimku námitkami absolutními. Všechny nesměnečné námitky, tedy i námitky kauzální jsou námitkami relativními.

Právě fakt, že s ohledem na právní podstatu nepravé akcesority zajišťovací směnky (neatakuje existenci směnečného závazku, ale jen řádnost uplatnění směnky) ponechává obranu založenou na zániku zajištěné pohledávky jen v podobě námitky neexistence směnkou zajištěné pohledávky, tedy mezi námitkami relativními, jejichž uplatnitelnost je významně limitována, a že neumožňuje této skutkové okolnosti prostoupit až do námitky neexistence směnečné pohledávky, která by byla uplatnitelná v absolutní rovině, vytváří nikoli zanedbatelný prostor ke zneužívání zajišťovacích směnek.

Směnečný věřitel, který vlastní zajišťovací směnku, jež není podložena zajištěnou pohledávkou, a který tuto směnku hodlá zneužít, tuto může buď uplatnit vůči dlužníkům, kteří nemohou vůči směnce uplatnit relativní obranu založenou na neexistenci zajištěné pohledávky, a když takové dlužníky ve směnečném vztahu nemá, navodí situaci, v níž nelze zmíněnou relativní obranu uplatnit s ohledem na postavení směnečného věřitele ve směnečném vztahu, a plně životaschopné zneužití zajišťovací směnky, vůči němuž neexistuje účinná obrana, je na světě.

NEPŘIMĚŘENÝ AKCENT NA OCHRANU NABYVATELE SMĚNKY

Jednou z cest, jak zneužít zajišťovací směnku je uplatnit tuto prostřednictvím třetí osoby na základě účelového převodu. Tato podoba uplatnění zajišťovací směnky nepodložené zajištěnou pohledávkou je založena na faktu, že pohledávka vtělená do směnky poté, co je indosována (převedena indosamentem) na třetí osobu, nabývá v případě, že její nabyvatel nejednal vědomě na škodu dlužníka, intenzivnější podobu abstraktnosti, která se projevuje tak, že žádný z dlužníků není oprávněn vůči indosatáři (novému majiteli

směnky, který tuto nabyl indosací) uplatnit relativní námitky, ledaže by prokázal vědomé jednání na škodu dlužníka při nabývání směnky.

Vědomé jednání na škodu dlužníka při nabývání směnky je aktuálně vnímáno tak, že nabyvatel směnky musí mít vědomost o možné relativní obraně dlužníka a musí směnku nabývat s cílem znemožnit uplatnění těchto námitek.

Posuzování otázky vědomého jednání na škodu dlužníka při nabývání směnky není v rozhodovací praxi soudů zdaleka sjednoceno, lze se přitom setkat s extrémními postoji na obou pólech, kdy soudy odmítnou konstatovat vědomé jednání na škodu dlužníka při nabývání směnky i v situacích, kdy byla směnka zjevně převedena jen na oko s cílem znemožnit směnečnému dlužníkovi uplatnit obranu v podobě relativních námitek, lze se však i setkat s rozhodnutími, kdy soud zjistí vědomé jednání na škodu dlužníka jen na základě pouhého podezření, aniž by byla prokázána rozhodující fakta. Pohled soudů na tuto otázku by měl být v první řadě konsolidován, neboť příliš vysoký rozptyl mezi přehnaně náročnými a jindy zase téměř žádnými požadavky soudu na prokázání vědomého jednání na škody dlužníka při nabývání směnky nepřispívá právní jistotě.

Jsem přesvědčen o faktu, že soudy ve své rozhodovací praxi by měly dlužníkům usnadnit prokazování této nesamostatné námitky (námitky vědomého jednání na škodu dlužníka při nabývání směnky), rozhodně by však neměl přejít do opačného extrému a v podstatě ustoupit z požadavku na řádné skutkové vymezení a prokázání této námitky.

Prokazování důvodnosti námitky vědomého jednání věřitele na škodu dlužníka při nabývání směnky je aktuálně zpravidla velmi nesnadné. Soudy často požadují jednoznačné prokázání vědomosti nabyvatele směnky o možnosti dlužníka vznášet důvodnou kauzální námitku a úmyslu nabyvatele směnky znemožnit uplatnění této kauzální námitky převodem směnky. V mnohých řízeních postupují soudy při rozhodování o důvodnosti námitky vědomého jednání na škodu dlužníka při nabývání směnky vůči žalovaným nepřiměřeně tvrdě a námitku nepovažují za prokázanou ani v případech, že v řízení vyjdou najevo okolnosti, díky kterým nelze mít sebemenší pochybnost o faktu, že směnka byla na žalobce indosována účelově jen s cílem eliminovat uplatnitelnost relativních námitek – takové posuzování této námitky není správné. Nelze považovat z výjimku, kdy ke konstatování námitky vědomého jednání na škodu dlužníka při nabývání směnky soudu nepostačí ani jasná personální propojenost. Mám zato, že by pohled na obsah pojmu vědomé jednání na škodu dlužníka při nabývání směnky měl být zmírněn tak, aby stačilo prokázání faktu, že nový nabyvatel směnky byl srozuměn s tím, že nabytím směnky s ohledem na konkrétní okolnosti případu dlužníkovi uzavírá nebo komplikuje přístup k relativním námitkám.

NEDOMYŠLENÝ POHLED NA SAMOSTATNÉ POSTAVENÍ SMĚNEČNÝCH DLUŽNÍKŮ

Za zcela nesmyslnou, svévolnou a nedůvodnou považují rozhodovací praxe soudů, která znemožňuje kauzální obranu proti uplatnění zajišťovací směnky (mimo jiné obranu založenou na neexistenci zajištěné pohledávky) některým směnečným dlužníkům, nejčastěji směnečným rukojmím.

Současná rozhodovací praxe soudů je taková, že právo uplatňovat kauzální námitku neexistence zajištěné pohledávky soudy přiznávají selektivně jen některým směnečným dlužníkům. Nejčastěji uvedené rameno (ne)spravedlnosti dopadá na směnečné rukojmí; naznačený problém se však může dotknout i výstavce cizí směnky, příjemce nebo indosanta. Protože nejčastějšími adresáty uzavření cesty k důvodné obraně bývají směneční rukojmí, budu pro zjednodušení nadále zmiňovat jen postavení směnečných rukojmích při uplatňování kauzálních námitek s tím, že vše, co dále konstatuji na adresu směnečných rukojmích, platí téměř bez výjimky i pro ostatní výše zmíněné směnečné dlužníky, pokud nejsou účastníky nesměnečného vztahu, o něhož se předmětná relativní námitka odvíjí.

Zmíněná rozhodovací praxe soudů, pro niž jen stěží nalézám slova chvály nebo alespoň porozumění, vychází z právního názoru akcentujícího samostatnost postavení každého směnečného dlužníka do té míry, že každý dlužník je oprávněn při obraně proti vymáhání směnky uplatňovat jen ty kauzální námitky, které svědčí právě jemu. Soudy tedy rozhodují tak, že pokud je ze směnky zavázáno více směnečných dlužníků, svědčí kauzální námitky jen těm z nich, kteří jsou účastníky vztahu, z něhož se předmětná kauzální námitka dovozuje, dále pak ti dlužníci, kteří přístup k námitce získávají zprostředkovaně (například proto, že jednali jako statutární orgány dlužníka, jenž má přímý vztah ke kauzální námitce), a nakonec i ti dlužníci, kteří si přístup k takové námitce zajistili smluvně.

Soudy tedy aktuálně rozhodují tak, že zaplacený dluh zajištěný směnkou opatřenou směnečným rukojemstvím neposkytuje důvodnou obranu směnečnému rukojmímu, který nebyl účastník příčinného vztahu, pokud nenastala příznivá shoda okolností – příznivá pro rukojmího - (například, že jako jednatel kupujícího uzavíral jeho jménem kupní smlouvu, z níž vznikla pohledávka zajištěná předmětnou směnkou). Popsanou obranu není směnečný rukojmí schopen úspěšně uplatnit ani při vynaložení veškeré odborné péče, a pokud nemá to štěstí, že mu z jiného důvodu svědčí jiná námitka, bude povinen na směnku zaplatit navzdory faktu, směnkou zajištěná pohledávka byla již zaplacená.

S touto rozhodovací praxí soudů se nemohu smířit a nemyslím, že je namístě, aby zůstala zachována.

SOUDNÍ OCHRANA SMĚNEČNÝCH DLUŽNÍKŮ

Jak jsem již zmínil několikrát, ochrana směnečných dlužníků před zneužitím zajišťovací směňky je zoufale nedostatečná. Jediný obranný val před zneužitím směňky pro směnečné dlužníky vystavěla rozhodovací praxe soudů, ta však má svoje významné limity.

Rozhodovací praxi soudů ve vztahu k posuzování situací, v nichž je uplatňována zajišťovací směňka nepodložená zajištěnou pohledávkou, nechci hodnotit záporně. Základ a podstata právního názoru, na němž je rozhodovací praxe soudů založena, jsou dobré. Za stěžejní považuji, že rozhodovací praxe soudů považuje za důvodnou takovou obranu proti uplatnění zajišťovací směňky, která je založena na námitce neexistence zajištěné pohledávky, námitky neuplatnitelnosti zajištěné pohledávky (způsobené například nesplatností či podmíněností zajištěné pohledávky) a námitky uplatnění směňky v rozporu s dohodou o uplatnění směňky. Ne všechny stránky soudní ochrany směnečných dlužníků jsou však tak pozitivní.

Zmínil jsem limity, které mi znemožňují hodnotit soudní moc jako dostatečnou překážku bránící bezskrupulózním směnečným věřitelům ve zneužívání zajišťovací směňky. Jsou to již zmíněné a výše podrobněji popsané aspekty rozhodovací praxe soudů:

- přílišná rozkolísanost rozhodovací praxe,
- pohled na nesamostatné námitky, především pak na námitku vědomého jednání na škodu dlužníka při nabývání směňky a
- přehnaný akcent na samostatnost postavení směnečných dlužníků a z něj vyplývající uzavření cesty ke kauzálním námitkám pro směnečné rukojmí.

I přes naznačené nedostatky, jež v rozhodovací praxi soudů shledávám, bych chtěl konstatovat, že ve své podstatě lze ochranu před zneužitím směnek, jež dlužníkům poskytuje soudní moc, ocenit. Zejména tu okolnost, jak se závěry, na nichž je rozhodovací praxe soudů založena, nelze než chválit s respektem. Tato rozhodovací praxe se rodila bez jakékoli zákonné opory, s nedostatečnou oporou aktuální doktríny; při zohlednění podmínek, v nichž se rozhodovací praxe soudů rodila, se můj postoj k výsledkům počátků posuzování excesů při uplatnění zajišťovacích směnek přibližuje až k sice rezervovanému, ale přece jen obdivu.

ABSENCE ZÁKONNÉ OCHRANY SMĚNEČNÝCH DLUŽNÍKŮ PŘED ZNEUŽITÍM ZAJIŠŤOVACÍ SMĚNKY

Zákonná ochrana směnečných dlužníků před zneužitím zajišťovací směňky téměř neexistuje. Neexistuje zákonem deklarovaný základ této ochrany, od kterého by bylo možné odvodit důvodnou obranu nebo alespoň její podstatu. Za nejdůležitější považuji absenci zákonného zákazu uplatňovat zajišťovací směňku v případě, kdy

neexistuje pohledávka, k jejímuž zajištění byla směnka emitována a převést zajišťovací směnku bez zajištěné pohledávky.

Je pravdou, že jednu oporu zákon směnečným dlužníkům proti zneužití zajišťovací směnky poskytuje. Jedná se o otevření cesty k obraně relativní námitkou proti indosované směnce, jednal-li indosatář při nabývání směnky vědomě na škodu dlužníka. Tuto úpravu lze najít v zákoně směnečném a šekovém, a to v čl. I. § 17. Tato ochrana je však nekomplexní; řeší jen jednu specifickou situaci; navíc se zaměřuje pouze na otázku přípustnosti obrany proti uplatnění indosované směnky. Podstaty obrany proti zneužití zajišťovací směnce v zákoně nalézt nelze.

ABSENCE ZÁKONNÉ OCHRANY SMĚNEČNÝCH DLUŽNÍKŮ PŘED ZNEUŽITÍM ZAJIŠŤOVACÍ SMĚNKY A NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK

Zákonnou úpravu problematiky využívání směnky k zajištění pohledávky tedy nemáme. Z výše uvedeného zřetelně vyplývá, že tato úprava chybí. Tvorba nového občanského zákoníku byla ideální příležitostí k přijetí takové úpravy. Nový občanský zákoník je velmi rozsáhlým předpisem. Obsahuje přes 3000 paragrafů, přičemž problematice zajištění jich není věnováno zdaleka málo, takže rozhodně nelze uvažovat v intencích, že by tento předpis neměl ambice upravit vše potřebné. Je škoda, že se pár ustanovení nenašlo i pro úpravu zajištění pohledávky směnkou. Fakt, že nový občanský zákoník aspiruje na předpis komplexně a plošně upravující všechny potřebné společenské vztahy vyplývá i z obsahové náplně tohoto předpisu. Závěrem mi nezbývá konstatovat, že nezařazení úpravy problematiky zajištění pohledávky směnkou vnímám jako nevyužitou příležitost.

Contact – email
57514@mail.muni.cz